

Sobre el progrés

Pensant no tant en els seus avantpassats propis com en els pagesos dels pobles flamencs a una banda i a l'altra de la ratlla entre Bèlgica i França, la gran Marguerite Yourcenar escrivia cap al 1970 en *Souvenirs pieux*, el primer dels tres extraordinaris volums de memòries: "Patien, certament, dels mals que els progressistes ingenus del segle XIX van creure superats per sempre: en temps de carestia no tenien prou queviures, i per contra en temps d'abundància se n'atipaven amb un vigor que nosaltres no arribem a imaginar; però no se sustentaven d'aliments desnaturalitzats en l'interior dels quals circulen verins insidiosos. Perdien un tràgic percentatge d'infants en la primera edat, però es mantenia alguna forma d'equilibri entre el medi natural i la població humana: no patien el pululament que produeix les guerres totals, desclassa l'individu i podreix l'espècie. Sofrien periòdicament la violència de les invasions; però no vivien sota la perpètua amenaça atòmica. Sotmesos a la força de les coses, no ho estaven encara al cycle de la producció frenètica i forçada i del consum imbècil. Fa cinquanta anys, o a penes trenta anys, aquest pas d'una existència precària de bèsties dels camps a una existència d'insectes que s'agiten en el seu termiter li semblava a tothom un progrés incontestable. Avui comencem a pensar d'una altra manera". La nena Marguerite Antoinette Cleenwerck de Crayencour, prop de seixanta anys després, recordava com era l'"existència precària" que havia conegut (sense haver-la patit en persona) als camps i poblets de l'Hainaut o del Pas-de-Calais, amb els ulls infantils i adolescents de qui els visita des de la ciutat o els contempla des del parc d'un *château* familiar. Això era l'any 1913, posem per cas, quan la nena en tenia només vuit, o poc abans i poc després. I ara, passat un segle sencer (i més de quaranta anys després d'aquell 1970 que ja sembla remot), qui sap si jo podria escriure pensaments molt semblants recordant el meu 1948 o el 1953, quan havien passat trenta-cinc o quaranta anys de la infantesa d'aquella xiqueta que era encara la *fil·le* Crayencour, no Yourcenar l'escriptora. Perquè a les primeries d'aquell segle XX, a les zones d'Europa ja amb un domini complet de la indústria

Joan Francesc Mira

es podien sentir plenament els efectes del gran canvi o gran pas que "li semblava a tothom un progrés incontestable", però els efectes del gran canvi serien encara, poc més tard (sense comptar, o comptant, les mutacions i els sotracs de

les dues grans guerres, primera i segona) més profunds, més extensos i més radicals.

Han sigut tan veloços i tan radicals, que al llarg de les dues dècades centrals del segle XX, entre 1940 i 1960, que són els anys de la meua infantesa, adolescència i primera joventut (els primers vint de la meua vida i de la vida dels meus companys de generació), en la major part d'Europa es completava definitivament el trànsit d'una època a una altra, d'una civilització encara amb molts components gairebé medievals ("una existència de bèsties del camp") a allò que en podríem dir la modernitat consumada o contemporaneïtat, trànsit del qual solem estar tan contents i pagats (almenys fins ara, quan allò que anomenem "progrés" és una condició incerta i trencadissa). Va ser el temps en què als pobles i viles, i d'una altra manera també a les ciutats, es va produir un moviment geològic de fons, una commoció (material i social, cultural i moral) tan intensa que alterà ja per sempre l'experiència i les formes de viure. La mutació ha sigut tan profunda, general i veloç com, molt probablement, en cap altre temps de la història: tant, que per als meus fills la meua vida d'infant i adolescent és gairebé incomprendible, i per als meus néts és una vida simplement inimaginable, és com un conte d'un temps remotíssim o de terres llunyanes i exòtiques. Per acostar-los només una mica a la meua infantesa, cal explicar el nombre infinit de les coses que "abans" existien i ells no han conegut ni poden conèixer, i el nombre igualment infinit de les que ara existeixen i "abans" no existien ni tan sols, moltes d'elles, en la ciència-ficció o en les càndides fantasies futuristes. Alguna cosa nova i mai no vista ens ha passat, quan jo puc imaginar i entendre la infantesa del meu avi, i els meus néts no poden entendre o imaginar la meua. Espere que els filòsofs de la història o els sociòlegs d'aquesta vida informàtica i líquida s'ocupen aviat d'explicar-nos quina és aquesta cosa.

“La mutació ha sigut tan profunda, general i veloç com, molt probablement, en cap altre temps de la història: tant, que per als meus fills la meua vida d'infant i adolescent és gairebé incomprendible, i per als meus néts és una vida simplement inimaginable, és com un conte d'un temps remotíssim o de terres llunyanes i exòtiques”